

Magyar Irodalomtudományi Intézet

Magyar Nyelvészeti Tanszék

Záróvizsga – BA

A 2012 júniusában záróvizsgázóknak már nem kell leadniuk a korábban kiadott mellékletet a szakdolgozati bejelentőlaphoz. A záróvizsgán a hallgató irodalomból és nyelvészetből egyaránt szaktárgyi vizsgát tesz. A záróvizsga további része a szakdolgozat megvédése.

*

A BA záróvizsga szaktárgyi kérdései a Magyar Irodalomtudományi Intézetben 2012 júniusától

A BA záróvizsga alkalmával a vizsgára készülő hallgató saját belátása szerint egy összesen 20 tételből álló tételsort (magyar irodalom, világirodalom, irodalomelmélet) állítson össze. A tételek megoszlása: 5 tétel a régi irodalomból, 5 tétel a klasszikus irodalomból, 5 tétel a modern irodalomból. További 5 tételt szabadon választható témákból kell összeállítani, pl. a magyar és világirodalmi korszakokból vagy irodalomelméletből. A tételjegyzék összeállításához segítséget nyújt az Intézet hirdetőtábláján is kifüggesztett 82 tételből álló lista. A fentiek szerint először a 2011/12-es tanév második félévében kell vizsgázni oly módon, hogy a vizsga alkalmával átadott 20 tételt tartalmazó listából a vizsgabizottság választ. A felkészüléshez ajánljuk a korábbi irodalomtudományi kollokviumok tételjegyzékeinek szépirodalmát és szakirodalmát.

A 82 tételből álló segédlet a saját hallgatói tételjegyzék összeállításához:

Magyar irodalom

1. Nyelvmélekek, legendák, gesta- és krónikairodalom (Szent István, Anonymus, Kézai Simon, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom)
2. Korai magyar humanizmus, magyarországi prédikációk (Janus Pannonius, Temesvári Pelbárt, Laskai Osvát)
3. 16. századi humanista irodalom, történelmi énekek, széphistóriák (Komjáthy Benedek, Pesti Gábor, Tinódi Sebestyén, Apáti Ferenc, Ilosvai Péter)
4. A reformáció irányzatai, műfajai (Bornemisza Péter, Heltai Gáspár, Farkas András, Batizi András, Szkhárosi Horvát András, Sztárai Mihály, Bogáti Fazakas Miklós)
5. Reneszánsz és manierizmus (Balassi Bálint, Rimay János)
6. Protestáns humanizmus, korai barokk irodalom (Szenczi Molnár Albert, Magyar István, Alvinczi Péter, Nyéki Vörös Mátyás)
7. Barokk irodalom I. (Pázmány Péter)
8. Barokk irodalom II. (Zrínyi Miklós)
9. Önéletírás és emlékirat-irodalom (Kemény János, Bethlen Miklós, Apor Péter, Bethlen Kata)
10. 17. századi udvari költészet, tudományos irodalom (Gyöngyösi István, Esterházy Pál, Bél Mátyás)
11. Erdélyi tudományosság (Apáczai Csere János, Tótfalusi Kis Miklós, Pápai Páriz Ferenc, Bod Péter)
12. Kuruc kor, rokokó (Rákóczi Ferenc, Mikes Kelemen, Amadé László, Faludi Ferenc)
13. Felvilágosodás irányzatai (Bessenyei György, Báróczi Sándor, Barcsay Ábrahám, Batsányi János)
14. Az érzékenység irodalma (Kármán József, Ányos Pál, Dayka Gábor, Kisfaludy Sándor)
15. Deák-triász, társalkodó költők (Baróti Szabó Dávid, Rájnis József, Révai Miklós, Gvadányi József, Orczy Lőrinc)
16. Felvilágosodás és népiesség (Csokonai Vitéz Mihály, Fazekas Mihály)
17. Klasszicizmus (Kazinczy Ferenc)
18. A líra fejlődése a 19. sz. elején, a pesti triász (Berzsenyi Dániel, Horvát István, Szemere Pál, Vitkovics Mihály)
19. A drámai műfajok fejlődése (Katona József, Kisfaludy Károly, Teleki László)

20. Reformkori intézmények, folyóiratok (Széchenyi István, Bajza József, Toldy Ferenc)
21. Reformkori irodalom (Kölcsy Ferenc)
22. A romantika irodalma a XIX. század közepén (Vörösmarty Mihály)
23. A regény fejlődése (Jósika Miklós, Nagy Ignác, Fáy András, Eötvös József, Gyulai Pál)
24. A 40-es évek lírája (Petőfi Sándor, Tompa Mihály)
25. A XIX. századközép lírája (Arany János)
26. A dráma fejlődése (Madách Imre)
27. A történelmi regény (Kemény Zsigmond)
28. A nagy mesélő (Jókai Mór)
29. A századvég, századforduló lírája (Vajda János, Reviczky Gyula, Komjáthy Jenő, Czóbel Minka)
30. Századvégi elbeszélők (Tolnai Lajos, Arany László, Toldy István, Asbóth János, Gozdsu Elek, Petelei István)
31. Regényírók a századfordulón (Ambrus Zoltán, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Justh Zsigmond)
32. Novellisták a századfordulón (Cholnoky Viktor, Lovik Károly, Szini Gyula, Cholnoky László, Csáth Géza)
33. Ady Endre költészete
34. Babits Mihály művei
35. Kosztolányi Dezső művei
36. A Nyugat első nemzedéke (Juhász Gyula, Tóth Árpád, Füst Milán)
37. Az epikai műfajok megújulása I. (Móricz Zsigmond, Krúdy Gyula, Kaffka Margit)
38. Az epikai műfajok megújulása II. (Karinthy Frigyes, Móra Ferenc, Tersánszky Józsi Jenő, Herczeg Ferenc)
39. Modern drámai törekvések (Molnár Ferenc, Szomory Dezső, Füst Milán, Herczeg Ferenc, Lengyel Menyhért)
40. Késő modernség, avantgárd, új népiesség, irodalmi szociográfia (Kassák Lajos, Illyés Gyula, Nagy Lajos)
41. József Attila költészete
42. Szabó Lőrinc költészete
43. Radnóti Miklós költészete
44. Németh László művei
45. A prózaforma változásai a késő-modern korban (Tamási Áron, Márai Sándor, Szerb Antal, Déry Tibor, Örkény István)
46. Az Újhold-nemzedéke (Dsida Jenő, Weöres Sándor, Nagy László, Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Lengyel Balázs, Rába György, Somlyó György, Szabó Magda)
47. A narráció felértékelődése a késő-modern prózában (Ottlik Géza, Mátyás Iván, Mészöly Miklós, Kertész Imre)
48. A metaforikus elbeszélés mint a „prózaforradalom” előkészítője (Mészöly Miklós)
49. A dráma alakulástörténete a XX. század közepétől (Páskándi Géza, Sütő András, Örkény István, Spiró György, Nádasi Péter stb.)
50. A groteszk próza és dráma: Örkény István életműve
51. A „prózaforradalom” szerzői (Esterházy Péter, Nádasi Péter)
52. Kortárs elbeszélés és próza (Kukorelly Endre, Krasznahorkai László, Háy János, Bodor Ádám, Térey János, Darvasi László, Garaczi László és mások)
53. A kortárs líra irányai (Tandori Dezső, Parti Nagy Lajos, Oravecz Imre, Kovács András Ferenc, Kányádi Sándor, Rakovszky Zsuzsa, Borbély Szilárd, Petri György, Varró Dániel, Lackfi János és mások)
54. A „líraforradalom” előkészítői és szerzői (Orbán Ottó, Tandori Dezső, Oravecz Imre, Petri György)
55. A XX-XXI. század fordulójának lírája (Varró Dániel, Parti Nagy Lajos, Kovács András Ferenc, Rakovszky Zsuzsa stb.)
56. A XX-XXI. század fordulójának prózája (Márton László, Garaczi László, Darvasi László, Krasznahorkai László, Rakovszky Zsuzsa, Bartis Attila stb.)
57. A legfiatalabb költőnemzedék alkotói (Tóth Krisztina, Szabó T. Anna, Lackfi János, László Noémi, Varró Dániel, Ijjas Tamás stb.)

Világirodalom

1. Görög és római eposz (Homérosz, Vergilius)
2. Görög drámák (Aischylos, Sophoklész, Euripidész, Arisztophanész)
3. Ókori regény (Longos, Apuleius, Petronius)
4. Görög költők (Alkaios, Anakreón, Sapphó)
5. Római költők (Catullus, Horatius, Ovidius, Propertius, Tibullus)
6. Középkori olasz irodalom (Dante, Boccaccio, Petrarca)
7. Angol reneszánsz (Shakespeare, Milton, Thomas More)

8. Spanyol barokk (Cervantes, Lope de Vega, Calderón)
9. Francia klasszikus dráma (Corneille, Racine, Molière)
10. Angol felvilágosodás, romantika (Swift, Defoe, Fielding, Jane Austen, Brontë-nővérek, Byron)
11. Német felvilágosodás, romantika (Goethe, Schiller, Lessing, Hölderlin, Novalis, E.T. A. Hoffmann)
12. Francia felvilágosodás, romantika (Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Diderot, Ch. De Laclous)
13. Történelmi regény (W. Scott, Stendhal, V. Hugo, Dumas, Cooper)
14. Társadalmi regény (Dickens, Thackeray, Balzac)
15. Orosz romantika, realizmus (Puskin, Lermontov, Gogol, Dosztojevszkij, Tolsztoj, Turgenyev)
16. A színház megújítása, modern dráma (Csehov, Ibsen, Pirandello)
17. A századvég lírája, szimbolizmus, szecesszió, impresszionizmus, avantgárd irányzatok (Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Apollinaire, Rilke, T. S. Eliot)
18. Egzisztencialista regény (Jean Paul Sartre, Albert Camus, Franz Kafka)
19. Lélektani regény (Marcel Proust, James Joyce, Robert Musil, Thomas Mann)
20. Epikus színház, abszurd és groteszk (Bertolt Brecht, Samuel Beckett, Ionesco, Alfred Jarry, Sławomir Mrożek, Witold Gombrowicz)
21. XX. századi orosz próza (Bulgakov, Paszternak, Szolzsenyicin, L. Ulickaja, Sz. Jerofejev, T. Tolsztaja)
22. XX. századi amerikai próza (Hemingway, Salinger)
23. XX. századi latin-amerikai próza (J. J. Borges, G. G. Marquez, Mario Vargas Llosa)
24. XX. századi német próza (Günter Grass, Heinrich Böll, Hermann Hesse)
25. A XX. századi világlíra (S. Plath, T. Hughes, G. Ungaretti, Montale, A. Blok, A. Ahmatova, O. Mandelstam, B. Paszternak, P. Celan, Rilke, C. Vallejo stb.)

*

A BA záróvizsga szaktárgyi kérdései a Magyar Nyelvészeti Tanszéken 2012 júniusától

2012 júniusától a BA záróvizsgára készülő hallgatónak magyar nyelvészetből egy saját tételsort kell összeállítania úgy, hogy a tanszék által megadott 8 témakör 38 tételéből témakörönként kettő-kettő választandó. A vizsga alkalmával átadott 16 tételből a vizsgabizottság egyet választ ki. A felkészüléshez ajánljuk a korábbi kollokviumok tételjegyzékeinek szakirodalmát, de néhány alapvető szakirodalmat minden témakör esetében felsorolunk.

Témakörök és tételek

I. Hangtan

1. A zöngéesség–zöngétlenség fonetikai és fonológiai vonatkozásai a magyarban.
2. Az időtartam fonetikai és fonológiai szempontból.
3. A magyar magánhangzó-harmónia.
4. Magánhangzó-váltakozások a magyarban.
5. A zörejhangok és a zengőhangok fonetikai és fonológiai jellemzése.
6. Hasonulások jelenségek a magyarban.

II. Szófajtan – alaktan

7. A szófaj fogalma, a magyar nyelv szófaji rendszere és a rendszerezés problémái, a szófaji osztályok általános jellemzői; a lexikai szófajok, a kettős és az átmeneti szófajúság, az aktuális szófajok; a szófajváltás.
8. Az alapszófajok jellemzése jelentésük, morfológiai felépítésük és mondatbeli szerepük alapján.
9. A viszonyszók és a mondatszók jellemzése, osztályozási problémáik.
10. A morfológia tárgya, alapfogalmi. A morfémák osztályozása, a morfémaosztályok jellemzése. Az alternáció fogalma. A tótipusok. A tótni besorolás problémái.
11. A szóalkotás: képzés, jelezés, ragozás, szóösszetétel, ritkább szóalkotási módok. Analitikus és szintetikus morfémaszerkezetek.

III. Mondattan

12. A szófaji-morfológiai tulajdonság és a mondatrészi szerep összefüggései, a bővítmények típusai.
13. Szó szerkezetek: típusok és problémák.
14. Alárendelés, mellérendelés, hozzárendelés.
15. A strukturális-generatív mondattani modell alapelvei, a magyar mondatok topik-predikátum tagolása.

IV. Jelentéstan – pragmatika

16. Az előfeltevések.
17. A beszéd mint cselekvés (Austin).
18. A társalgás maximái (Grice).
19. A szó jelentése: lexikális jelentés, a szavak szemantikai osztályozása.
20. Mondatjelentés: a predikatív viszony – propozicionális jelentés, a mondat mint logikai egység.
21. Szójelentés-történet, a jelentés változása.

V. Nyelvtörténet

22. A nyelvtörténet alapvető kérdései; tendenciaszerű és analógiás változások. A nyelvtörténet forrásai és felhasználásuk módszere. A magyar nyelvtörténet korszakai; az egyes korszakok főbb nyelvi változásai.
23. A magyar irodalmi nyelv kialakulása. A nyelvemlékek típusai és nyelvi sajátosságai; a magyar helyesírás általános fejlődése.
24. Hangváltozások az ősmagyar kortól máig.
25. A szóelemek története, a szótövek és a toldalékok; a szóalakok elemezhetősége, a szóelemek és a szóalakok változásai.
26. A szófajok története: az alapszófajok (fogalomjelölők) rendszere és története, a névmások, a határozószók, az igenevek, az indulatszók, a kötőszók és módosítószók, a névutók és igekötők, a névelők.
27. A magyar szókészlet eredetbeli rétegződése.

VI. Stilisztika

28. A stilisztika általános kérdései (a komplex és funkcionális stilisztika; a stílus mivolta, létrejötte; az expresszivitás, a poétikai funkció és a konnotáció; a korstílusok és a stílusirányzatok).
29. A stilisztika mint funkcionális grammatika: a szóképek nyelvi megjelenési formái (trópusok és alakzatok; metafora, megszemélyesítés, szimbólum, metonímia és szinekdoché, komplex képek).
30. Az alakzatok kérdésköre (hangalakzatok, mondatalakzatok, gondolatalakzatok, komplex alakzatok).

VII. Szövegtan

31. A szövegtan általános kérdései (a szövegnyelvészet és kialakulásának állomásai; a szöveg fogalma; a szöveg mint funkcionális közlésegyység).
32. A szöveg mint értelmi egység, az értelmi egység összetevői.
33. A szövegvilág.
34. A szövegszerűség ismérvei (a műveleti megközelítés; kohézió; koherencia; szándékoltóság és elfogadhatóság; hírértékviszonyok a közlésben; a helyzetszerűség; intertextualitás).
35. A szövegszerűség ismérvei, a szöveg szerkezete (a szövegszerkezeti alapegységek, a konstrukciótípusok), szövegtipológia.

VIII. Nyelv és társadalom

36. Nyelv, változat, dialektus, kód – a nyelv változatosságának rendszerezési problémái, a nyelv(használat) függőleges és vízszintes tagolása.
37. A magyar nyelvjárások tipológiája, a nyelvjárási nyelvhasználat előnyei és hátrányai, a regionális köznyelviség.
38. Szociolingvisztika és/vagy társasnyelvészet: módszertani problémák.

Néhány alapvető szakirodalom témakörönként

I. Hangtan

FORRÓ ORSOLYA: Hangtan I–II. (Kéziratoss jegyzet.)

KENESEI ISTVÁN (szerk.): A nyelv és a nyelvek. Ötödik, javított, bővített kiadás. Bp., 2004. 65–76.

KASSAI ILONA: A fonetikai háttér. In: Kiefer Ferenc (szerk.): Strukturális magyar nyelvtan. II. Fonológia. Bp., 1994. 581–665.

SIPTÁR PÉTER: Hangtan. In: Kiefer Ferenc (szerk.): Magyar nyelv. Bp., 2006. 28–53.

II. Szófajtan – alaktan

KESZLER BORBÁLA (szerk.): Magyar grammatika. Bp., 2000.

KESZLER BORBÁLA – LENGYEL KLÁRA: Magyar grammatikai gyakorlatok. Bp., 2009.

KESZLER BORBÁLA: A mai magyar nyelv szófaji rendszerezésének problémái. Magyar Nyelvőr 119. évf. 1995. 293–308.

KIEFER FERENC (szerk.): Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia. Bp., 2000.

É. KISS KATALIN – KIEFER FERENC – SIPTÁR PÉTER: Új magyar nyelvtan. Morfológia. Bp., 1998.

D. MÁTAI MÁRIA: A magyar szófajttörténet általános kérdései. Nyelvtudományi Értekezések 157. Bp., 2007.

III. Mondattan

KESZLER BORBÁLA (szerk.): Magyar grammatika. Bp., 2000.

É. KISS KATALIN – KIEFER FERENC – SIPTÁR PÉTER: Új magyar nyelvtan. Bp., 1998.

LACZKÓ KRISZTINA: Az alany és az állítmány viszonya: hozzárendelés vagy alárendelés? Magyar Nyelvőr. 125. évf. 2001. 407–418.

É. KISS KATALIN: Eseményszerkezet és topic–predikátum tagolás a magyar mondatban. Nyelvtudományi Közlemények: 101. 2004. 160–172.

IV. Jelentéstan – pragmatika

SZENDE TAMÁS: A jelentés alapvonalai. Piliscsaba, 1996.

ANTAL LÁSZLÓ: A jelentés világa. Bp., 1978.

KIEFER FERENC: A jelentéskutatás újabb irányzatai. Magyar Nyelv. 85. évf. 1989. 257–271.

KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC: Magyar nyelvtörténet. Bp., 2003.

V. Nyelvtörténet

KISS JENŐ – PUSZTAI FERENC: Magyar nyelvtörténet. Bp., 2003.

BÁRCZI GÉZA – BENKŐ LORÁND – BERRÁR JOLÁN: A magyar nyelv története. Bp., 1967.

DÖMÖTÖR ADRIENNE: Régi magyar nyelvemlékek. Bp., 2006.

CSER ANDRÁS: A történeti nyelvészet alapjai. Piliscsaba, 2000.

VI. Stilisztika

GÁSPÁRI LÁSZLÓ: A funkcionális alakzatelmélet vázlata. Piliscsaba. 2003.

SZATHMÁRI ISTVÁN: Stílusról, stilisztikáról napjainkban. Bp., 1994.

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA: Magyar stilisztika. Bp., 2007.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR: A magyar nyelv stilisztikája. Bp., 1996.

VII. Szövegtan

DE BEAUGRANDE, ROBERT – DRESSLER, WOLFGANG: Bevezetés a szövegnyelvészetbe. Bp., 2000.

SZIKSZAINÉ NAGY IRMA: Leíró magyar szövegtan. Bp., 1999.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR: A magyar nyelv szövegtana. Bp., 1999.

VIII. Nyelv és társadalom

KISS JENŐ: Társadalom és nyelvhasználat. Bp., 1995.

WARDHAUGH, RONALD: Szociolingvisztika. Bp., 1996.

TRUDGILL, PETER: Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába. Szeged. 1997.

KISS JENŐ (szerk.): Magyar dialektológia. Bp., 2001.

SÁNDOR KLÁRA: Szociolingvisztikai alapismeretek. In: SÁNDOR KLÁRA (szerk.): Nyelv, nyelvi jogok, oktatás. Szeged, 2001. 7–48 = In: GALGÓCZI LÁSZLÓ (szerk.): Nyelvtan, nyelvhasználat, kommunikáció. Szeged, 1999. 133–171.

Piliscsaba, 2011. október 3.